

УДК 821

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-1-21>

Улькар Ельман гизи БАХШІЄВА,
 orcid.org/0000-0002-5994-2356
 доктор філософії з філології,
 старший викладач кафедри освітніх технологій літератури
 Азербайджанського державного педагогічного університету
 (Баку, Азербайджан) ulker.baxsiyeva@mail.ru

КАЗКОВІ СЮЖЕТИ ТА ОБРАЗИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТЮРКСЬКОЮ ЕПІЧНОЮ ТРАДИЦІЄЮ У ПОЕМІ «СІМ КРАСУНЬ» НИЗАМІ ГЯНДЖАВІ

Мета статті проаналізувати казкові сюжети та образи з тюркськими традиційними епічними елементами у фольклорі систематично використані великим азербайджанським поетом Нізамі Гянджаві у своїх поемах, що увійшли до «Хамсу». Розглядається компоненти цих елементів насамперед у поемі «Сім красунь», де чітко вираховуються ці концепції тюркської національної ідентичності. Зазначається, що Нізамі у своїх творах яскраво втілює тюркство головних героїв у казках, що розглядаються. Підкреслюючи значення імені Шаха Тюрктаз, що означає «нападаючий тюрк», а ім'я феї Тюркназ означає «примхлива тюрчанка», ще раз підтверджує належність великого поета та мислителя до тюркського походження.

Методи та методології. Автор у статті вдався до таких методів, як літературний опис, порівняльного аналізу образів та хронологічного аналізу історичних подій, методами абстрагування реального в не реальному та ін.

Новизною в статті є, підтвердження про належність сюжетів і образів у творчості Нізамі Гянджаві до тюркського коріння автором аналітичним шляхом, тим самим доводячи цим сутність тюркства у всіх ідеях Нізамі Гянджаві.

Висновки. Автор підбиваючи підсумки зазначає, що на думку Нізамі, ім'я його казкового героя Тюрктаз є весь спосіб життя тюркського етносу. Цим ім'ям Нізамі показує, що тюрки невтомні, вояківничі та завзяті у боротьбі як за загальнонаціональні, так і за особисті цілі. Назва Тюркназ показує, що тюрки є непереможним народом.

За словами поета, тюрки – це народ, який бореться за великі гуманні цілі та несе народам мир та добробут.

Нізамі створив жіночі образи, що відбивають типологічні особливості жіночих героїв у тюркській фольклорній традиції, використовуючи елементи сюжету казки про Замкову даму (Гала ханум) у поемі «Сім красунь». Тут передсавлені елементи перегукуються із сюжетами азербайджанських казок. Це з ідеями, які Нізамі хотів представляти у своїх творах.

Ключові слова: Нізамі, казка, тюрк, традиція, сюжет.

Ulkar Elman gizi BAKHSHIEVA,
 orcid.org/0000-0002-5994-2356
 PhD in Philology,
 Senior Lecturer at the Department of Education Technologies of Literature
 Azerbaijan State Pedagogical University
 (Baku, Azerbaijan) ulker.baxsiyeva@mail.ru

ASSOCIATED FAIRY-TALE STORIES AND IMAGES WITH THE TURKIC EPIC TRADITION IN THE POEM "SEVEN BEAUTIES" BY NIZAMI GANJAVI

The purpose of the article is to analyze fairy tale plots and images with Turkic traditional epic elements in folklore systematically used by the great Azerbaijani poet Nizami Ganjavi in his poems included in the "Khamisa". The components of these elements are considered, first of all, in the poem "Seven Beauties", where these concepts of the Turkic national identity are clearly outlined. It is noted that Nizami vividly embodied the Turkic nature of the main characters in the considered fairy tales in his works. Emphasizing the meaning of the name of Shah Tyurktaz, which means "attacking Turk", and the name of the fairy Tyurknaz means "capricious Turkic woman", once again confirms the belonging of the great poet and thinker to the Turkic origin.

Methods and methodologies. The author in the article resorted to such methods as literary description, comparative analysis of images and chronological analysis of historical events, methods of abstracting the real into the unreal, etc.

The novelty of the article is the confirmation that the plots and images in the work of Nizami Ganjavi belong to the Turkic roots by the author in an analytical way, thereby proving the essence of Turkism in all the ideas of Nizami Ganjavi.

Conclusions. Summing up, the author notes that, according to Nizami, the name of his fairy-tale hero Tyurktaz represents

the whole way of life of the Turkic ethnoses. By this name, Nizami shows that the Turks are tireless, warlike and stubborn in the struggle for both national and personal goals. The name Turknaz shows that the Turks are an invincible people.

According to the poet, the Turks are a people who fight for great humane goals and bring peace and prosperity to the peoples.

Nizami created female images reflecting the typological features of female heroes in the Turkic folklore tradition, using elements of the story of the fairy tale about the Lady of the Castle (Gala Khanymy) in the poem "Seven Beauties". Here, the presented elements echo the plots of Azerbaijani fairy tales. This is due to the ideas that Nizami wanted to represent in his works.

Key words: Nizami, fairy tale, Turk, tradition, story.

Введення (Постановка задач). Творчість видатного представника класичної азербайджанської літератури Н. Гянджеві є одним із провідних напрямків азербайджанської та світової науки. Творчість Низамі було з тюркським народним духом і моральністю, його фольклорними традиціями.

Мета статті проаналізувати казкові сюжети та образи з тюркськими традиційними епічними елементами у фольклорі систематично використані великим азербайджанським поетом Нізамі Гянджаві у своїх поемах, що увійшли до «Хамсу».

Новизною в статті є підтвердження про належність сюжетів і образів у творчості Низамі Гянджаві до тюркського коріння автором аналітичним шляхом, тим самим доводячи цим сутність тюркства у всіх ідеях Нізамі Гянджаві.

Основний текст. Відомо, що композиції поеми «Сім красунь» складається з основного сюжету про Бахрам та історії, розказані сімома дівчатами. Низамі з великою майстерністю поєднував різні тексти. Цей прийом, званий у літературознавстві «контамінацією», є створенням нового тексту, який раніше не існував, шляхом об'єднання двох і більше текстів.

Слід зазначити, що в оригіналі «Семи красунь» Низамі називався «Бахрамнамі». Поет назвав у поемі «Іскандернамі» «Хафт пейкар». Рустам Алієв показує, що поема увійшло світову літературу під назвою «Сім красунь». «Ця назва... утворилася в результаті багатозначності слова «пейкар», що перекладається як «красивий» (Aliev, 2014: 6).

Перською мовою слово «пейкар» мають такі значення, як фігура, тіло, корпус, стовбур, стаття, картина, зображення, портрет, пейзаж, зовнішність, вигляд, форма, краса, прапор, зірка, планета і т. д. Слово «красивий» є одним із значень слова «пейкар». Назва «Сім пейкарів» пов'язана з космологічною структурою твору. Назила Абдулгасімова пише, що «навіть поява поем «Лейлі та Меджнун» та «Сім красунь» пов'язана з образом зоряного неба» (Abdulakasimova, 1971: 26). У цьому плані, як у семикупольному палаці Бахрама, що відбивав цьому рівневий устрій світобудови, неба, відповідало символіці семи, і казки, розповідаємые принцесами, своєю чергою, також

піддавалися цієї гармонії. Кожна казка мала очистити Бахрама від однієї поганої якості на його семиетапному шляху до досконалості. Ідея казки, яку Шах почув від шаха країв першого поясу (вартового) у чорнокупольному палаці у суботу, пов'язана з очищенням душі від хтивості.

Бахрам, індійська дівчина, що сидить на чорнокупольному палаці, розповідає історію про шаха в чорному одязі. Якось до цього шаха прийшла людина, одягнена в чорне з ніг до голови. Шах питає його, у чому значення цього. Ця людина розповідає йому про «місто Біхушов (перебувають у трансі)» у Китаї. Розмова одягненого в чорне гостя настільки заінтригувала шаха, що він вирішив вирушити до цього міста. Шах вирушає та знаходить це місто. Він бачить, що всі тут одягнені у чорне. Шах міцно дружить з одним м'ясником, щоб дізнатися про причину цього. І він відправляє шаха до країни фей. Феї вітають його люб'язно. Шах закохується у головного фея. З їхнього діалогу видно, що і шах, і голова феї – тюрки. Ім'я шаха зветь Тюрктаз, а фею зветь Тюркназ:

Дослівний переклад від автора:

Я сказав: – Що ти бажаєш, кохання моє?

Ти знаменита і уславлена всюди, як тебе зветь?

Відповіла: Я тюрчанка, і немає мені рівних,

Мене зветь Тюркназ.

Я сказав: – Якщо серця з'єднуються,

Ім'я теж схоже на це ім'я як споріднене.

Це дуже дивно, скажу я вам.

Дали мені прізвисько Тюрктаз.

Будемо скакати на конях як тюрки, широкою пустелею,

Відкинемо індусів у гарячий вогонь (Ganjavi, 1983: 149–150).

Тюрктаз, каже шаху, що горіла від хтивості і бажаючи зблизитися з ним, щоб не переступай межі любові, не будь безсилим у полоні хтивості, потерпи 30 днів і володи мною. Тюрктаз, який терпів двадцять дев'ять днів, о 30-й день не міг себе контролювати, захотів зайнятися любов'ю з Тюрктазом, і тієї миті всі феї разом зникли. З того дня шах, що розкався, носить чорне, як і всі жителі «міста Біхушов».

Ідея казки, розказаної індійською дівчиною, полягає в тому, що людина, яка бажає духовно очиститися, повинна насамперед мати гордість, вміти контролювати свої бажання та хіть. Це перша умова духовно-етичної еволюції. Однак ми не можемо надто довго зупинятись на цьому моменті. Оскільки завданням нашого дослідження вивчення взаємозв'язку «Хамси (П'ятірки)» і тюркської фольклорної традиції. У цьому плані багатий матеріал дає розповідь індійської принцеси.

Дослідники висловлювали різні думки щодо цього. Літературний критик Мір Джалал сказав, що тридцятиденний термін, який фея Тюркназ поставила перед шахом у казці, пов'язана з легендами про Місяць та Сонце в азербайджанському фольклорі (Jalal, 1947: 67). Чингіз Садигоглу спираючись на тюркську символіку пов'язує це із сюжетами самих тюркських легенд (Sasanian, 1985: 141).

Тагі Халісбейлі показуючи, що казка, розказана індійською дівчиною, дуже схожа на азербайджанські казки. Автор вказує на наявність мотиву зустрічі героя з містом людей, одягнених у чорне, у таких казках, як «Гюль Санавара нейледі, Санавар Гюле нейладі», «Джинтак», «Ібрагім» він пише: «Без сумніву, слід сказати, що Нізамі Гянджеві шляхом використання народних джерел, створив казку «Покоївка перевдягнена в чорне» (Khalisbeily, 1988: 23–24).

Для Нізамі, який використовував у масневі «Сім красунь» жанр казки, природно звертається до казкового світу свого народу. Щодо цього серед азербайджанських казок є тексти, сюжет яких збігається з казкою, розказаною індійською дівчиною. Наприклад, у казці «Ах-вах» Салім, щоб возз'єднатися з феєю, мав чекати сорок днів. Хоча він терпів тридцять дев'ять днів, в останній день не зміг пройти випробування і пережив ту саму долю, що й герой казки Нізамі (Seidov, 1985: 198–199).

Звернення Нізамі до азербайджанських казок небезпідставно. Отже, наші казки багаті на духовно-моральні ідеї та мотиви. У тому числі важливе місце займає мотив випробування. Тільки людина, яка витримала суворі випробування, може піднятися рівня героя. Одним із випробувань є випробування спалаху хтивого бажання майбутнього героя. Це вважається одним із основних випробувань. Тому що людина, яка не може подолати свої бажання, тобто сама себе, не може перемогти й інших. Відповідно до філософії азербайджанського фольклору, головний героїзм – це перемога людини над собою, своїми бажаннями, своїм его. Таким чином, людина, яка не може подолати своє его, приносить біду собі та всьому суспільству. Найяскравіший приклад цього бачимо в

епосі «Деде Горгуд». Пастух Альп-Аруза «Гонур Годжа Сарі чобан (пастух)», зустрічає фей, що купаються біля джерела. Не в силах контролювати себе, він гвалтує одного з них. Внаслідок цієї агресії народився Тепегез (одноокий дракон), який приніс великі біди Огузьким краям. Він ловить і їсть людей та тварин під час зустрічі. Хоча в епосі про це не розповідається, Тепегез, мабуть, упіймав і з'їв старого Гонура Годжа Сарі Чобана, який цілими днями був у степах разом із вівцями.

В епосі «Кероглу» Ровшан (Кероглу) порушує поставлену батьком сорокаденну умову на тридцять дев'ятий день. Якби він зміг виявити витримку і протримати Гирата (чорного коня) і Дюрата (сяючого коня) у темній стайні сорок днів, не бачачи денного світла, обидві скакуні були б з крилами, тобто могли б літати. Однак невтриманість Ровшана не дозволила йому пройти це випробування для досягнення цього щастя.

Як видно, у типології героя азербайджанських казок та епосів важливою умовою є подолання людиною свого бажання. Вихований з дитинства слухає казки та билини, духовна особистість і світ уяви Нізамі формувалися з урахуванням світу цих героїв. Герої азербайджанського фольклору, які мають морально і фізично досконалим змістом і формою, стали незабутні образи художньої пам'яті поета, і ці образи він згодом творчо використав. Про це ясно свідчать елементи, пов'язані з тюркськими символами у казці.

Нізами яскраво описував тюркство головних героїв казки, розказаної індіанкою. Ім'я шаха Тюрктаз означає «нападаючий тюрк», а ім'я феї Тюркназ означає «примхлива тюрчанка». Поет втілює у цих іменах дві характерні якості тюркської ідентичності:

1. Назва Тюрктаз виражає весь спосіб життя тюркського етносу. Цим ім'ям Нізамі показує, що тюрки невтомні, войовничі та завзяті у своїй боротьбі за загальнонаціональні та особисті цілі.

2. Ім'я Тюркназ показує, що тюрки народ непереможний. Їх не можна підпорядковувати цілям, які не відповідають їх переконанням. У цьому плані образ феї Тюркназ демонструє красу, шляхетність, честь, височина і недосяжний ідеал тюркської ідентичності. Про це свідчить і той факт, що Тюркназ із роду фей.

Як міфологічні фігури, феї представляють світ, відмінний від людської. В азербайджанських казках феї уособлюють фізичну та духовну красу та доброту. Позначаючи національність цього легендарного діяча ім'ям Тюркназ, Нізамі показує, що тюркська ідентичність – це звичайна ідентичність, що тюркський народ – це народ, яка бореться

за великі гуманні цілі та несе народам мир та благополуччя. Цій меті є і причина, через яку поет вихваляє у своїх творах поняття «тюркська справедливість» як художньо-філософську категорію.

Таким чином, казка, розказана індіанкою, що сидить на першому троні, за своїм сюжетом, системою образів та національною символікою з погляду фольклорних джерел пов'язана з тюркізмом, проголошений з боку Нізами в «Лейлі та Меджнун», пов'язана з поетикою «торки сифаті» (тюркське обличчя, тюркський характер). Це, у свою чергу, ще раз підтверджує, що маснаві нізами мають багаті смислові пласти, і одним з таких пластів, як правило, є пласт «торкане сохан (тюркський пласт)», тобто тюркський рівень у художньому розумінні. Джерелом цього значень є тюркська фольклорна традиція.

Усі казки, розказані принцесами у «Семи красунях», так чи інакше пов'язані з азербайджанським фольклором. Наприклад, у розповіді про шаха, який продав раба, який Бахрам слухав від дочки шаха країв другого пояса в жовтому троні в неділю, є розповідь про пророка Сулеймана і Більгеїса. У цьому оповіданні втілено ідею очищення бажань від брехні. Оскільки через те, що Сулейман і Більгеїс завжди брехали один одному, їхня єдина дитина стала калікою. Як тільки вони каються в брехні, здоров'я дитини приходить у норму.

Ця історія тісно пов'язана із азербайджанським фольклором. В азербайджанському епічному фольклорі про пророка Сулеймана «Рустам Зал з пророком Сулейманом», «Смерть пророка Сулеймана» (Rustamzade, I, 2012: 51–52), «Мураха і пророк Сулейман» (Rustamzade, II, 2012: 39–40), «Сулейман і Більгеїс», «Кільце пророка Сулеймана», «Сулейман і їжак» (Rustamzade, III, 2012: 38–41), «Пророк Сулейман» (Rustamzade, V, 2013: 18–19; Gagıfıgızı, 2013: 44–47), «Пророк Сулейман і сова» (Rustamzade, 2014: 15–16) існують легенди та перекази. Щодо цього розповідь про пророка Сулеймана в «Семи красунях» належить до тієї ж епічної системи, що й легенди та оповіді в азербайджанському фольклорі, і, гадаю, немає необхідності їх детально порівнювати. У цьому плані більшу увагу привертає історія, яку Бахрам почув від дочки шаха країв четвертого поясу у червоному троні у середу. Хоча оповідачем казки є слов'янська дівчина із країни Сеглаб (країна слов'ян), казка багата на елементи тюркської епічної поетики.

Розглянута історія привертає увагу до двох особливостей:

По-перше, тема та сюжетна структура казки перегукується з мотивом випробувань смертю в азербайджанських казках та билинах;

По-друге, образ дівчини-принцеси, яка є героїнею казки, перегукується з образом героїні епосу «Деде Горгуд».

У казці говориться, що в країні Рум (мається на увазі Візантія) жила-була дочка падишаха, яка вивчала різні науки, а також знала багато чаклунства. Хоча до неї сваталися з багатьох країн, жоден із них дівчині не сподобався. Нарешті, стомлена від багатьох посланців, вона переїжджає до збудованого ним замку на вершині гори. Через це в народі її прозвали «Гала ханіми (дамою замку)». Дівчина накладає закляття на всі дороги до замку з усіх боків, щоб ніхто не міг увійти без дозволу. Потім дівчина прикріплює до стіни замку з писання про чотири умови:

Перша наша умова: ім'я, знаменитість,
Краса, відвага, честь та слава.

Друге: нехай твій розум розсипає чудеса,
Відкриє чаклунство дороги своїм розумом.

Третє: як розкрив заклинання, негайно

Нехай ваші думки та ідеї прийдуть вам на допомогу.

Скоріше помітити комір замку,

Нехай до мене зайде через двері, а не через дах.

Четверте: якщо не виконати всі ці умови,

Пуст негайно повертається у собі місто...

Той, хто виконує мою умову,

Стане він моїм коханим чоловіком (Ganjavi, 1983: 196).

Коли ми звертаємо увагу на ці умови, ми бачимо, що господиня замку шукає для себе пристойного, освіченого, розумного, освіченого, мудрого, знає містику, фізично здорового і т. д. ідеального чоловіка, що володіє якостями. Ці якості відбивають характерні риси особистості героя азербайджанських казок та епосів. Герой повинен пройти через випробування, щоб досягти своєї мети, тобто одружитися з власницею замку.

Випробування характерні як для азербайджанських казок, але й всіх світових казок. Численні автори показують, що герой повинен пройти три етапи випробувань:

1. Первинне випробування: герой, який пройшов цей етап, отримує магичну здатність для вирішення складного завдання;

2. Основне випробування: цьому етапі герой досягає своєї мети;

3. Додатковий тест: герой підтверджує свою ідентичність героя.

С. Рзасой підтверджує, що казка у Нізамі також відповідає цій формулі:

1. Заснований на результаті початкового випробування: герой отримує від знаючого (помічника) здатність (знання) на вирішення складного завдання.

2. Він отримує об'єкт – дівчину – в основному тесті.

3. У додатковому випробуванні герой має повторити свій героїзм у присутності батька дівчини (Rzasoy, 2008: 223).

Той факт, що дівчина, яка є героєм казки у поемі, будує замок на вершині високої гори і уса-мітнюється тут, перегукується з азербайджанськими казками. У казках героям часто зустрічаються «замковими дамами», які мають таємничі та чарівні знання. Герої можуть одружитися на цих дівчат після виконання умов, поставлених перед ними замковими дамами. Слід зазначити, що і дівчинка, і парен-герой казки у Нізамі перегукуються з епосом Деде Горгуд. Азаде Рустамова і Гас Джахані показали, що господиня замку в казці Нізамі споріднена з образом Сельджан Хатуном в «Діді Горгуд» (Rustamova, 1979: 170-171; Jahany, 1979: 35).

Висновок. Загальні риси казки та епосу включають такі елементи:

1. Бажаючи одружитися, Гантуралі та охочий виходити заміж Селджан Хатун в епосі «Деде Горгуд» також мають свої умови, як і герої Нізамі.

2. Подібно до того, як хлопець у казці Нізамі хоче одружитися з хороброю, розумною, обережною, здатною, проникливою дівчиною, подібною до господині замку, також Гантуралі хоче одружитися з такою хороброю дівчиною. Він каже батькові: «Тато, якщо ти хочеш одружити мене, ти знаєш, як має виглядати гідна мене дівчина?... Вона повинна вже стояти доки я не встав!» Перш ніж я сяду на свого коня Карачиг, вона вже повинна бути на сидлі коня! Нехай вона приведе мені голову кривавого окупанта, перш ніж я вирушу на це діло!» Хоробрий старець каже: «Сину, виявляється ти не дівчину хочеш, а хороброго борця, щоб їсти і пити, провести своє пусте життя за її рахунок!» (Alizade, 2004: 183).

3. Подібно до того, як господиня замку в казці Нізамі ставить умови охочим на ній одружитися,

так само ставляться умови і тим, хто хоче одружитися з Сельжан-хатуном:

«Трабзонський текура мав гарну і чарівну дочку. Вона натягувала на обидві сторони подвійну цибулю. Випущена нею стріла ніколи не впала на землю. Вона була оточена з трьома вірними їй дикими звірами для триразового захисту. Батько її обіцяв, що віддасть свою дочку тому, хто переможе та вб'є цих трьох диких звірів» (Alizade, 2004: 183).

4. У казці Низами тих, хто не може виконати умови замкової дами, обезголовлюють та вішають на вежах замку, так і тих, хто не може перемогти диких звірів трабзонського такура, обезголовлюють та вішають на вежах замку:

«Були обезголовлені всі, хто не проходив це випробування. Так, сини тридцяти двох кяфірів були обезголовлені та повішені на вежі замку. Один із цих трьох звірів був шаленим левом; один був чорним биком, а другий був диким туром. Кожен із них дорівнював дракону. Тридцять дві людини з повішеними головами не побачили обличчя шаленого лева та чорного туру, але загинули на рогах бика» (Alizade, 2004: 183).

5. В обох текстах (казка Нізамі та «Діда Горгуд») герої, які успішно пройшли випробування для наречених, у результаті одружуються з дівчатами.

Усе це показує, більшість жіночих героїв Низами Гянджеві прямо відбивають типологічні особливості жіночих героїв тюркської фольклорної традиції. Як було сказано, це було пов'язано з ідеями, які майстер хотів втілити у своїх роботах. Довести, що турки, що визначають, регулюють і керують ритмом політичного життя євразійського континенту, гідні цього, щоб відповісти тим, включаючи Фірдоусі та інших шуубійців, які заперечували гідність тюркської національної ідентичності, звертаючись він до фольклору, який є невичерпним. та естетичні особливості тюркської національної самосвідомості, вміло використовував характерні риси образів тюркського фольклору у створенні своїх чудових образів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Azərbaycan ədəbiyyatı inciləri. Nağıllar. Tərtib edən N. Seyidov. Bakı : Yazıçı, 1985. 508 s.
2. Cəlil, M. "Yeddi gözəl"dəki hekayələr haqqında. "Nizami" məcmuəsi, 4-cü kitab. Bakı : Azərənşr, 1947. S. 65–74.
3. Cahani, Q. Azərbaycan ədəbiyyatında Nizami ənənələri. Bakı : Elm, 1979. 204 s.
4. Əliyev, R. Nizaminin "Yeddi gözəl" poeması (ön söz). Yeddi gözəl. Tərcümə edən M. Rahim (bədii tərcümə). Bakı : Yazıçı, 1983. S. 5–16.
5. Gəncəvi, N. Yeddi gözəl. Filoloji tərcümə, izahlar və qeydlər R. Əliyevindir. Bakı : Elm, 1983. 361 s.
6. Xalisbəyli, T. Nizami Gəncəvi və Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. Bakı : API-nin nəşri, 1988. 88 s.
7. Əlizadə, Samət. Kİtəbi Dədə Qorqud. Əsil və sadələşdirilmiş mətnlər. Bakı : Öndər nəşriyyatı, 2004. 376 s.
8. Rüstənzadə, İ., Fərhadov, Z. Qarabağ : folklor da bir tarixdir / I kitab. Bakı : Elm və təhsil, 2012. 464 s.
9. Rüstənzadə, İ. Qarabağ : folklor da bir tarixdir / II kitab. Toplayıcılar : Ə. Əsgər, İ. Rüstənzadə, T. Orucov, Z. Fərhadov. İ. Rüstənzadə. Bakı : Elm və təhsil, 2012. 483 s.
10. Rüstənzadə, İ. Qarabağ : folklor da bir tarixdir / III kitab. Tərtib edən: İ. Rüstənzadə. Bakı : Elm və təhsil, 2012. 468 s.

11. Rüstəməzadə, İ. Qarabağ: folklor da bir tarixdir / V kitab. Toplayanlar İ. Rüstəməzadə, Z. Fərhadov. Tərtib edən: İ. Rüstəməzadə. Bakı: "Zərdabi LTD" MMC, 2013. 451 s.
12. Qaqıfçı (Süleymanova), L. Qarabağ: folklor da bir tarixdir / VI kitab. Toplayıb tərtib edən. Bakı: "Zərdabi LTD" MMC, 2013. 465 s.
13. Rüstəməzadə, İ. Qarabağ: folklor da bir tarixdir / VIII kitab. Toplayanlar İ. Rüstəməzadə, Z. Fərhadov. Tərtib edən: İ. Rüstəməzadə. Bakı: "Zərdabi LTD" MMC, 2014. 440 s.
14. Rüstəməzadə, A. Nizami Gəncəvi (həyatı və sənəti) / R. Azadə. Bakı: Elm, 1979. 209 s.
15. Rzasoy, S. Mifologiya və folklor: nəzəri-metodoloji kontekst. Bakı: Nurlan, 2008. 188 s.
16. Sasaniyan, Ç.S. Nizaminin "Leyli və Məcnun" poeması. Bakı: Elm, 1985. 124 s.
17. Əbdülqasımov N.A. Абдулкасымова, Н.А. Низами дүnya haqqında. Bakı: 1991. 71 s.

REFERENCES

1. Seyidov, N. (1985) [Seidov, N. Pearls of Azerbaijani literature. Tales / Compiled by N. Seyidov. Bakı: Writer], Azərbaycan ədəbiyyatı inciləri. Nağıllar, Bakı: Yazıçı, 508 s. [in Azerbaijani]
2. Cəlal, M. (1947), [Jalal, M. About the stories in "Seven Beauties"], "Yeddi gözəl"dəki hekayələr haqqında / "Nizami" məcmuəsi, 4-cü kitab. Bakı: Azərənəşr, s. 65–74 [in Azerbaijani]
3. Cahani, Q. (1979) [Jahani, G. Nizami traditions in Azerbaijani literature], Azərbaycan ədəbiyyatında Nizami ənənələri. Bakı: Elm, 204 s. [in Azerbaijani]
4. Əliyev, R. (1983) [Aliyev, R. Nizami's poem "Seven beauties" (foreword)], Nizaminin "Yeddi gözəl" poeması (ön söz) / N.Gəncəvi. Yeddi gözəl. Tərcümə edən M.Rahim (bədi tərcümə). Bakı: Yazıçı, s. 5–16 [in Azerbaijani]
5. Gəncəvi, N. (1983) [Ganjavi, N. Seven beauties], Yeddi gözəl. Filoloji tərcümə, izahlar və qeydlər R. Əliyevindir. Bakı: Elm, 1983, 361 s. [in Azerbaijani]
6. Xalisbəyli, T. (1988) [Khalisbeyli, T. Nizami Ganjavi and oral folk literature of Azerbaijan], Nizami Gəncəvi və Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı / T. Xalisbəyli. Bakı: API-nin nəşri, 1988/ 88 s. [in Azerbaijani]
7. Əlizadə, Samət (2004) [Alizadeh, Samet. Kitabi Deda Gorgud], Kitabi Dədə Qorqud. Əsil və sadələşdirilmiş mətnlər. Bakı: Öndər nəşriyyatı. 376 s. [in Azerbaijani]
8. Rüstəməzadə, İ., Fərhadov, Z. (2012) [Rustamzadeh, I., Farhadov, Z. Karabakh: folklore is also a history], Qarabağ: folklor da bir tarixdir / I kitab. Bakı: Elm və təhsil. 464 s. [in Azerbaijani]
9. Rüstəməzadə, İ. (2012) [Rustamzadeh, I. Karabakh: folklore is also a history], Qarabağ: folklor da bir tarixdir / II kitab. Toplayıcılar: Ə. Əsgər, İ. Rüstəməzadə, T. Orucov, Z. Fərhadov. İ. Rüstəməzadə. Bakı: Elm və təhsil, 2012, 483 s. [in Azerbaijani]
10. Rüstəməzadə, İ. (2012) [Rustamzadeh, I. Karabakh: folklore is also a history], Qarabağ: folklor da bir tarixdir / III kitab. Tərtib edən: İ. Rüstəməzadə. Bakı: Elm və təhsil. 468 s. [in Azerbaijani]
11. Rüstəməzadə (2013) [Rustamzadeh, I. Karabakh: folklore is also a history], Qarabağ: folklor da bir tarixdir / V kitab. Toplayanlar İ. Rüstəməzadə, Z. Fərhadov. Tərtib edən: İ. Rüstəməzadə. Bakı: "Zərdabi LTD" MMC. 451 s. [in Azerbaijani]
12. Qaqıfçı (Süleymanova), L. (2013) [Qaqıfçı (Suleymanova), L. Karabakh: folklore is also a history], Qarabağ: folklor da bir tarixdir / VI kitab. Toplayıb tərtib edən. Bakı: "Zərdabi LTD" MMC. 465 s. [in Azerbaijani]
13. Rüstəməzadə, İ. (2014) [Rustamzadeh, I. Karabakh: folklore is also a history], Qarabağ: folklor da bir tarixdir / VIII kitab. Toplayanlar İ. Rüstəməzadə, Z. Fərhadov. Tərtib edən: İ. Rüstəməzadə. Bakı: "Zərdabi LTD" MMC, 2014. 440 s. [in Azerbaijani]
14. Rüstəməzadə, A. (1979) [Rustamova, A. Nizami Ganjavi (life and art)], Nizami Gəncəvi (həyatı və sənəti). Bakı: Elm. 209 s. [in Azerbaijani]
15. Rzasoy, S. (2008) [Rzasoy, S. Mythology and folklore: theoretical and methodological context], Mifologiya və folklor: nəzəri-metodoloji kontekst. Bakı: Nurlan. 188 s. [in Azerbaijani]
16. Sasaniyan, Ç.S. (1985) [Sasaniyan, C.S. Nizami's poem "Leyli and Majnun"], Nizaminin "Leyli və Məcnun" poeması. Bakı: Elm, 124 s. [in Azerbaijani]
17. Əbdülqasımov N.A. (1991) [Abdulkasymova, N.A. Nizami about the universe]. Низами о вселенной. Bakı: 71 s. [in Azerbaijani]